

UČITELJI PRIPRAVNIKI IN NJIHOV POLOŽAJ

Tovarišice in tovariši učiteljski pripravniki v laškem srežu

Naše učiteljsko društvo hoče biti delavno tudi rešitvi našega težkega položaja. Prvo delo v tej smeri je ugotovitev resničnih razmer, v katerih živimo in delujemo. Zato smo prejeli anketno položaj. Točno in izčrpno izpolnjena anketna pola vsakega izmed nas v našem srežu naj nudi stvarno osnovno v skupni borbi, da bi čim prej dosegli naših pravic in se čim bolj včenili v stanovsko skupnost.

Podatki o maturi, nastopu službe, praktičnem učit. izpitu in o pravici do IX. položajne skupine so nujni, da ugotovimo naše resnično — v tem oziru neurejeno — stanje. Na temelju tega bo možen prikaz naše zastavljenosti in od nas vseh moralno podprtja borba za takojšnjo doseglo naših pravic.

Večinoma služujemo na hribih. Pomanjkanje večje tovariške povezanosti in radi pomanjkanja sredstev onemogočeno vzdrževanje zvez s kulturnimi središči ustvarja v teh mesecih vzdružje osamljenosti. Nujno je, da si uredimo naše bivanje na podeželju tako, da nam bo prinašalo čim več duševnega zadovoljstva in napredka. Ovire, ki so v nas samih ali izven nas, moramo porušiti. Dnevnih predvodnikov ne smejo ovirati našega skupnega dela in razvoja. Prvi korak k izboljšanju je iskrena beseda o vsem, kar je v nas in je doslej ostajalo le v nas, često le kot ovira k našemu prijetnejšemu poklicnemu življenu.

Tovarišica, tovariš! Vsem nam bodo zato zelo dobrodoše Tvoje misli in predlogi o vsem, kar čutiš kot aktualno, zlasti pa o Tvojem in našem izvenškem delu, samozobrazbi in življenjskih razmerah.

Odisejada slovenskih učiteljev v Južni Srbiji

Karamanica, 23. jan. 1940.

23. januar 1940. leta. Na videz brezpostreben datum, pa vendar precej značilen za tukajšnje razmere.

Nič novega niti hudega sluteč smo se vračali po božičnih praznikih na svoja službena mesta. Brez dogovora smo se znašli skoro vsi, ki smo nastavljeni sem dol, na kolodvoru za isti brzovlak. Prav pri odhodu vlaka je pričelo snežiti. Redek, suh sneg, ki ne bi nikomur dal slutiti, da bo prizadejal toliko nevšečnosti in neprilik. Vseh deset nastlačenih v enem samem kupeju smo se čez dan se dovolj prijetno počutili, videc ostale potnike, ki so zmrzovali po hodnikih vagonov. Čez noč ni nihče pomislil niti spanje, ker so poleg nas prišli notri še nekateri potniki, veseli, da stope vsaj na toplem. Z enourno zamudo je odšel vlak iz Beograda. Med potjo se je zakasnil še za eno uro, tako da sva se s tovarišem resno bala, da avtobus iz Kumanovega za Palanko ne bo več čakal. Povrh tega tretjega tovariša za isti srež ni bilo nikjer mogoče najti. Računala sva na kako pomoto ali nezgodno in sva vzela še njegovo prtljago seboj. Kako pa sva bila presenečena ob izstopu, ko sva zvedela, da avto že 6 dni ne more v Palanko radi velikega snega. Vsi štirje avtobusi so celo ostali sredi poti v snegu. Prva pot je bila do avtobusne stanice, da natančneje poizveva, kdaj bo pot spet odprta. S kočijo, ki najuje odpeljala v pol ure oddaljeno mesto, smo se dvakrat zvrnili v mehki sneg, a obakrat brez hujših posledic. Tu ne pomnijo tolikšnega snega že 40 let in komaj poznajo sani, s katerimi bi lažje prevažali potnike kot z nerodnimi kočijami. Edino, kar si v takem primeru znajo pomagati, je, da podvojijo ceno prevozu in prenaranjanju prtljage. Na avtobusni postaji so bili prav tako v negotovosti kot vsi, ki smo bili namenjeni v Palanko. »Morda čez par dni, morda čez mesec dni, tak je bil odgovor vseh merodajnih in odgovornih činiteljev. Hočeš, nočeš, vdati sva se morala še midva na negotovo čakanje v Kumanovem. Poiskala sva sobo za 25 din, kajti tujevec, ki radi ustavljenega prometa niso mogli nikam, je bilo polno, pa so tudi tu brž poskočili s cennimi. »Ja, tak sneg pade tu enkrat na 100 let.« Takim odgovorom si je marsikdo mel roke, vesel, da bo zasluzil več kot ob normalnih razmerah. Zaenkrat sva hotela počakati tretjega tovariša, ki je res drugi dan zjutraj prišel za nama. V zadnjih vagonih vlaka je zaspal, v Nišu so zadnje vagone odklopili in rezvje se je odpeljal proti bolgarski meji. Na nesrečo je imel prvi vlak za nami že 12 ur zamude in jo je zato primahal še zjutraj. Zdaj, ko smo že trije, bomo lažje našli kakšno odločitev. Imeli smo tri možnosti: Cakati v Kumanovu pri tako navitih cehah, vrniti se domov, ali pa peš v snegu 65 km do Palanke. Posvetovali smo se z ostalimi tovariši, ki so prav tako ostali tu, ki pa niso bili nič bolj odločni od nas treh, niti niso poskušali iskati pametnejše rešitve od čakanja v mestu. Povsod, kamor smo se obrnili, smo naleteli na neodločnost. Nihče se ni čutil pravomočnega, da bi se zavzel za nas. Čakaj, dokler se zveza spet ne upostavi. Nekdo se je še celo izrazil, da bi lahko krenili peš in s tem dokazali našo visoko športsko vrednost. Za vzgled nam je postavil Finance v današnji borbi z Rusi in snegom. Odločili smo se že, da se vrnemo domov vzliz višokim stroškom, ko je drugi dan prenehalo snežiti. Zdaj so nam obljubili, da bo čez dva dni odprta pot. Veseli, da nismo mahnili domov in da se bomo že znebili dolgočasnega Kumanova, smo skupaj s pravoslavnimi počakali in praznovali še pravoslavno Novo leto. Tudi tu se niso Kumanovčani pokazali

Pri izvenškem delu je važno, da naveš vse svoje dosedanje izvenškovo delo z vsem, kar si ob njem doživel in ugotovil. Enake važnosti so tudi Tvoje misli o najboljši ureditvi našega izvenškovega delovanja.

Pri samoizobrazbi navedi vse, kar si storil od mature dalje za zadostitev svoji duševni potrebi po temeljitejšem znanju in znanju tega in onega, ali večji dovršenosti v stroki, ki Te najbolj veseli. Važno je tudi, kaj si nameraval storiti v tem oziru, a Ti ni uspelo. Navedi tudi vzroke uspeha ali neuspeha pri delu na izpopolnitvi samega sebe. Ne pozabi navesti tečaje, ki si jih obiskoval in dovršil. Z navedbo, kaj Ti je bilo na tem ali onem tečaju vse in kaj ne, boš tudi pripomogel k rušenju ovir k čim prirodnjejši poti v naši samoizobrazbi.

Izpolnitve naše anketne pole naj ne bo neprijetnost, ki jo odrineš v zadnjem naglici. Žrtvujmo ji nekaj več časa in odgovorimo na vsako točko vestno in izčrpano. Le tako bodo anketne pole nudile veren prikaz našega položaja, izkustev in hotenja.

Marsikatera dobra klica po boljši izgraditvi in izpopolnitvi našega znanja, umevanja in delovanja zamre v nas, ker nima vedih pobud v okolju. Včasih želiš izmenjati z razumevajočim človekom to in ono perečo misel, razrešiti nejasnost ali dobiti vzdobjude v priznanju, a tega ni, ker je naša tovariška povezanost še šibka. Vse to bomo lahko nudili drug drugemu, ko bo naša skupnost dograjena tudi v iskreno - osebrem medsebojnem poznanju in zaupanju. Skrbno izpolnitve anketne pole bodo tudi k temu mnogo pripomogle.

Svarc Ivo.

na službeno mesto pravočasno, ali pa moraš napraviti prošnjo za neprostovoljni dopust.

Nihče od nas se ni podal na takot pot iz službenih, temveč iz finančnih razlogov, tudi ne obstoja zakon, ki bi me prisili, da riskiram življenje ali vsaj zdravje, če se merodajni činitelji ne pobrigajo za nemoten varen prevoz in vendar — Komandant graničarske čete ni pustil niti enega graničarja peš do Palanke. Čakali so prvega avtobusa, ki je bil rezerviran samo zanje. Bil je to edini avtobus, ki je prodrl pred par dnevi skozi, in še ta z velikim rizikom. Od nas pa so zahtevali, da se podamo na pot po 40, v najih primerih po 100—120 km dolgi snežni poti, medtem ko terenska sekacija ni podvzela nobenih potrebnih hitrejših mer, da se očisti cesta, kot to, da so priganjali kmete, da so z lesenimi lopatami razmetavali še shojen sneg, in to v največji večni brezplačno. Razumljivo, da je temu primerno napredovalo tudi delo.

Tako približno je izgledala situacija pred najih odhodom iz Kumanova. Očitali so nama netovarištvu, needinost, predočevali na ma težave na potu in kaj vem kaj še vse. Neomajama v svojem sklepku, odločena in pravljena tudi na kaj drugega, samo ne tegu nenehnega čakanja, sva preslišala vse drugo in odšla 17. januarja. Kovčega sva pustila tovarišu, da jih s prvim avtobusom pošle za nama. Ironija je, kadar si clovec želi priti iz mesta v od Boga pozabljeno vas in vendar sva nisva želela še nič drugega več, pa čeprav je dolga pot do tja in prav toliko negotov.

OD KUMANOVA DO KRIVE PALANKE

Karamanica, 27. januarja 1940.

Sproščena in vesela, da vendar že izginea iz brezdelja, iz Kumanova, sva jo mahnila po zasneženi cesti. Nič jasnih predstav nisva imela o vsem, imela sva samo eno željo, hodiči, hodiči, in to proti cilju do najih šol.

Se skoraj sredi Kumanova se spomniva, da ne kaže na pot brez toplega zajtrka. Ker pa nisva našla niti v enem lokalnu ničesar temu podobnega, sva jo ubrala brez zajtrka. V teh dneh čakanja menda nismo niti enkrat zajtrkovali, vselej smo to prespali, ker smo se bali vstati v sobi, kjer je bilo 15°C pod ničelo. Zato tudi sedaj nisva ravno pogrešala ničesar gorkega.

Pot je bila nekaj kilometrov že očiščena, tako da so prvi avto že lahko izlekli iz snega. Ta se je takoj v Kumanovem založil s potrebnim materialom in hitel na pomoč ostanima dvema avtobusoma, ki sta že 14 dni stičala v snegu na precej hudem klancu 20 km od Kumanova.

Po enourni hoji zasišiva naenkrat avto za seboj. Očitala sva si že, da sva se prehitro odločila za pešojo. Prepricana sva bila namreč, da jo bodo ostali kmalu privolili za nama. Po nekaj kilometrih sva pa že spet dohotela isti avto. Obtičal je ponovno v snegu. Na srečo so se tu zadrževali in čistili cesto delavci, in ti so brž pričeli z odmetavanjem vsaj največjega snega.

Cesta namreč ni bila enakovrno zasnežena. Na nekaterih predelih, kjer je bila vsekana v skalo ali v hrib, tam je veter nanesel iz vrhov in pobočij na metre snega. Drugod pa ni bilo treba niti čistiti. Na ta način smo prehitivali drug drugega, enkrat avto naj, računajoč s tem, da se bomo drugič spet oglasili pri njem. Kasneje sem šele videl, da smo mu samo mi skoro napolnili kavarno. Okoli 30 nas je bilo. Na ta negativen odgovor so se začeli tudi ostali brigati in povpraševati, kaj storiti. To je izrabil neki kapetan, ki se je moral v Palanki poročiti, da je zvabil nekatere s seboj, med njimi tudi 3 dekleta. Računale so s tem, da bodo šli s kapetanom tudi neki graničarji, ki bi jim v primeru one-moglosti pomagali. Ker nisem videl nobene resnosti in slišal odločne besede, se sploh nisem vmesval v pogovor. Kako pa smo se zjutraj začudeno pogledali vsi trije, ko smo slišali, da so res odšli. S tovarišem sva se odločila, da jo drugi dan mahniva tudi midva za njimi. Imela bova že boljšo, bolje izhojeno pot. Tretjega tovariša že spet nisva mogla spraviti s seboj. Branili so nama vsi, ki so se ostali tu, a vse zaman, odločila sva se. Ce so oni oziroma one pred nama zmogli pa bi je midva ne? V nahrbnik sva naložila municije, kajti na poti je malo postaj in še tam se nič ne dobi, ker avto že toliko časa ni mogel nič pridelati. Se za prenočišča nisva bila sigurna, če jih bova dobila. Kdov ve, koliko je takih potnikov, ki morajo iz enih ali drugih razlogov peš premeriti vso pot od Krive Palanke do Kumanova ali obratno. Nekam lažjega srca sva šla ta zadnji večer spat. Samo, da sva se enkrat odločila, kajti od treh možnosti, ki smo jih imeli na razpolago, smo si do takrat zbrali najslabo, ampak za enkrat prav za prav edino.

Od vsega početka smo vsi odklanjali, in to brezpojno, pešojo do Palanke. Končno smo vsi, nekateri prej, drugi pozneje, prišli na to, da nam drugega ne preostaja. Niti eden ni namreč hotel v 14 dneh ali pa v 3 tednih porabiti vso plačo, in to za mrzlo sobo in za hrano. V kolikor ni veter sproti zamegal cesto, je bila že tudi očiščena in shojena, tako da se na sledi vsaj ne moreš izgubiti, pa so začeli po skupinah odhajati, kajti večje skupine ne bi imelo kje spati. Tako je prva skupina dala poguma nama, a midva drugim, kajti avto še do danes ni zvožil skozi. Nihče pa so mogel dati ostalim za seboj sveta, najnikar ne hodijo na pot in naj raje čakajo v Kumanovem avtobusa. Tako so priceli počasni skorici vsi na svoja mesta, veseli, da so že doma, čeprav so med potjo obžalovali, da so jih mahnili peš. Ni niti cudno, ti ljudje za pot 65 km sploh niso opremili niti z obutvijo niti z obleko, za sneg pa še manj. Gojericie ali smučarski čevljev ne poznavajo ali pa nimajo, hlače navadne dolge, pa se ti poda na pot kot na promenado. Precej nepremisljeni so v takih stvareh.

Prav za prav pa na vse skupaj ni bil nihče pripravljen. Saj smo imeli pri vsem tem še srečo, da nas je sneg zadržal vsaj v Kumanovem. Prav ta čas so drugi drugega trpeli in zmrzovali, ko so ostali v snežnih metežih z vlaki vred.

Gotovo se tovarišem ni nič bolje godilo,

ko so moralis, še južneje v še bolj zasnežene kraje. Da je padlo toliko snega, temu ni nihče ali če se pot 14 dni po vsem tem še ne očisti, smo temu krivi mi, ker se nismo javili na službeno mesto pravočasno, ali pa moraš napraviti prošnjo za neprostovoljni dopust.

Nihče od nas se ni podal na takot pot iz

službenih, temveč iz finančnih razlogov, tudi ne obstoja zakon, ki bi me prisili, da riskiram življenje ali vsaj zdravje, če se merodajni činitelji ne pobrigajo za nemoten varen prevoz in vendar — Komandant graničarske čete ni pustil niti enega graničarja peš do Palanke. Čakali so prvega avtobusa, ki je bil rezerviran samo zanje. Bil je to edini avtobus, ki je prodrl pred par dnevi skozi, in še ta z velikim rizikom. Od nas pa so zahtevali, da se podamo na pot po 40, v najih primerih po 100—120 km dolgi snežni poti, medtem ko terenska sekacija ni podvzela nobenih potrebnih hitrejših mer, da se očisti cesta, kot to, da so priganjali kmete, da so z lesenimi lopatami razmetavali še shojen sneg, in to v največji večni brezplačno. Razumljivo, da je temu primerno napredovalo tudi delo.

Preostaja nama edino še šola, zanašajoč se na tovarištvu. Tudi tu sva naša dva tovariša, ki sta nama zasedla edino posteljo, ki je bila še na razpolago. Pomagali so nama na drug način. Zadovoljiti sva se morala s parketom, katerega so nama omehčali z večjimi blazinami, pod glavo sva dala pa kovčeve. Sluga je nekje našel odoje, s katero sva se pokrila. S pripombo »kar imamo, to vam damo«, smo si želelilahko noč, ki ravno lahka ni bila. Prerahljane kosti so se na trdem še bolj zrhljale, pa nič zato, imela sva vsaj streho, kajti vso noč je poštevano deževalo in še vse dopoldne. Potolažili so nuju tudi s tem, da sva midva bolje ležala kot pa karavana, ki je prišla en dan prej. Tudi oni so se oglašili v šoli. Bilo jih je več, med njimi 3 dekleta, ki so po prestanem maršu skoraj noč prejokale. V Baťovih škornjih so eni skoraj odpadli prsti, druga je morala naprej na konju, vso pot pa so drug drugega, posebno zadnji del poti, vlekli iz snega. Ždaj se je eden vlegel v sneg zdaj drugi in ni hotel niti mogel več naprej.

Preostaja nama edino še šola, zanašajoč se na tovarištvu. Tudi tu sva naša dva tovariša, ki sta nama zasedla edino posteljo, ki je bila še na razpolago. Pomagali so nama na drug način. Zadovoljiti sva se morala s parketom, katerega so nama omehčali z večjimi blazinami, pod glavo sva dala pa kovčeve. Sluga je nekje našel odoje, s katero sva se pokrila. S pripombo »kar imamo, to vam damo«, smo si želelilahko noč, ki ravno lahka ni bila. Prerahljane kosti so se na trdem še bolj zrhljale, pa nič zato, imela sva vsaj streho, kajti vso noč je poštevano deževalo in še vse dopoldne. Potolažili so nuju tudi s tem, da sva midva bolje ležala kot pa karavana, ki je prišla en dan prej. Tudi oni so se oglašili v šoli. Bilo jih je več, med njimi 3 dekleta, ki so po prestanem maršu skoraj noč prejokale. V Baťovih škornjih so eni skoraj odpadli prsti, druga je morala naprej na konju, vso pot pa so drug drugega, posebno zadnji del poti, vlekli iz snega. Ždaj se je eden vlegel v sneg zdaj drugi in ni hotel niti mogel več naprej.

Po prestanem dežu sva v upanju, da bo avto prišel za nama, krenila naprej. Nahrbnik sva polohila na konja. Sluga ene tistih treh učiteljev se je vrnil s konjem po njen kovčevem, pa sva ga še midva naložila, ker smo šli isto pot. Kar nekam lažje sva šla, ko sva bila prostih rok. Pustila sva tu tudi smuči, ki jih zaradi dežja tovariš ni mogel uporabljati. Po par urah hoje avtobusa še vedno ni bilo za nama. Imela sva že polne čevlje vode, kajti dež in jug je naredil iz ceste reko. Ne popolnoma spočita, z razbolelimi nogami,